

svjetskog rata na ovim prostorima, naročito na području jadranske Hrvatske. Dr. sc. Nikica Barić čitateljima pruža prvorazredan historiografski uvid u ovu iznimno kompleksnu temu, koji će zasigurno svim kasnijim istraživačima služiti kao jedna od polazišnih točki u budućim istraživanjima, a zahvaljujući jednostavnosti izričaja nesumnjivo će imati odjeka i u široj javnosti te među brojnijom čitateljskom publikom od one iz usko znanstvenih krugova.

• Ivan Hrstić

Vitomira Lončar, *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj*, Meandar Mediija, Zagreb, 2013., 389 str.

Vitomira Lončar, doktorica znanosti s područja teatrologije i dramaturgije, u knjizi *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj* objavila je rezultate istraživanja koje je provela za potrebe izrade svoje doktorske disertacije, što uvelike određuje sadržaj, način pristupa problemima i strukturu teksta. Autorica svoje istraživanje smješta u područje istraživanja hrvatskih kulturnih politika pozivajući se na sve najvažnije autore koji su u posljednjih dvadesetak godina pisali o hrvatskoj kulturnoj politici i ne ograničavajući se isključivo na područje teatrologije, nego se referira i na brojna istraživanja kazališta i šireg konteksta kulturnih politika s područja sociologije, politologije, komparatistike, kulturalnih studija, muzikologije i drugih. Knjiga *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj* otkriva brojne podatke i informacije koje proizlaze iz istraživanja dostupnog arhivskoga gradiva, analize zakona i podzakonskih propisa kao i strateških dokumenata i smjernica koji su i dobrim poznavateljima kulturnih politika do objave u ovoj knjizi bili u velikom dijelu nepoznati. Knjiga nudi pogled na jedno područje u kontekstu hrvatske tranzicije, koje autorica opisuje na trenutke stilom vještog istraživača, a na trenutke manirom kazališnog producenta i redatelja koji uživa u neizvjesnosti i dramskim obratima. Vođena interesom za istraživanje svih slojeva, tema i problema, Vitomira Lončar se u ovoj knjizi služi metodologijom istraživanja javnih politika da bi se u nekim opisima koristila elementima dokumentaristike i publicistike. Metodološki pristup najbliži je *policy* analizi jer je autorica fokusirana na rješavanje praktičnih i

konkretnih problema te ne prihvaća ograničenja koja bi izvirala iz metodologije samo jednog znanstvenog područja. Ona uzima u obzir sve što je relevantno za moguće rješenje, odnosno za spoznaju kompleksnosti problema kojim se bavi. Budući da je područje kulturne politike samo po sebi složeno i raznoliko te mu se može pristupiti iz različitih disciplina i područja, autorica je odabrala jedini mogući put na način da svoje teme slijedi bez obzira na to u koje smjerove te teme odu.

Knjiga je, uz uvod i zaključna razmišljanja, podijeljena na još sedam poglavlja. Organizirana su kronološki iako se u svakome od njih ne obrađuju iste teme i problemi jer su u pojedinim razdobljima različite teme obilježile pojedine etape razvoja hrvatskoga kazališta. Dvije teme pojavljuju se kao poveznica u svim poglavljima, a to su razvoj i evolucija kazališne legislativne i prakse s jedne strane te uloga civilnog društva, položaj umjetnika, glumaca i posebno pitanja samostalnih umjetnika, s druge.

U drugome poglavlju knjige naslovljenom *Zakon o kazalištima, 1991.* autorica analizira prvi kazališni zakon koji je donesen od neovisnosti i čiji je cilj bio reformirati postojeći kazališni sustav naslijeđen iz prethodne države. Bez obzira na jaku političku podršku i interes za provedbu reformi, autorica zaključuje kako taj prvi reformski zakon nije ostvario svoje ciljeve u najvećoj mjeri zato što je zakonodavac u procesu njegove promjene ušao nedovoljno spreman. Treće poglavlje knjige pod naslovom *Gradanska inicijativa »1000 potpisa hrvatskih kulturnih djelatnika«* najkraće je poglavlje, ali je istaknuto kao samostalno jer se radilo o prvoj, ali i najznačajnijoj akciji civilnog društva potaknutoj od kulturnih djelatnika u devedesetim godinama u Hrvatskoj. U sljedećem poglavlju razmatra se

Zakon o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, a stavljen je na dnevni red upravo na poticaj *gradanske inicijative* čiji su ciljevi detaljno razmotreni u prethodnom poglavlju. Analizirajući brojne pozitivne pomake koje je novi zakonodavni okvir donio u djelovanju samostalnih umjetnika i obavljanju umjetničke djelatnosti, Vitomira Lončar upozorava na neke strukturne probleme koji proizlaze iz pojedinih odredbi ovoga zakona, a koji u velikoj mjeri do danas onemogućuju reformu hrvatskoga kazališta. Razmatrajući općenite odredbe koje se odnose na sve umjetnike, u knjizi se dosljedno sva ta pitanja analiziraju u kontekstu specifičnosti kazališne djelatnosti. U petom poglavlju pod naslovom *Strateški dokumenti* analizirana su dva ključna dokumenta hrvatske kulturne politike: *Kulturna politika RH: Nacionalni izvještaj iz 1998.* godine i *Strategija kulturnog razvitka RH*. I u tome poglavlju autorica raščlanjuje posebno dijelove navedenih dokumenata koji se re-

feriraju na kazalište i položaj umjetnika te upozorava na činjenicu da, bez obzira na to što je prihvaćanje navedenih dokumenata predstavljalo prekretnicu u hrvatskoj kulturnoj politici, ni sadržajem ni kasnijom operacionalizacijom ovi strateški dokumenti nisu odgovorili na postavljene izazove niti su omogućili ili znatnije ubrzali nužne reforme kazališnog sustava. Šesto poglavlje knjige ponovno je, poput trećeg, posvećeno civilnoj akciji *Bijeli kvadrat hrvatske kulture*, koja je, prema mišljenju autorice, bila učinkovita, dobro organizirana i najdugotrajnija akcija civilnog društva u kulturi u novijoj hrvatskoj povijesti, a koja je, nažalost, rezultirala i nekim nepovoljnim posljedicama za samostalne umjetnike. Sedmo poglavlje bavi se *Zakonom o kazalištima iz 2006. godine* te uz analizu zakonskog teksta daje analizu procesa donošenja toga zakona i kronološki pregled toka i rezultata javne rasprave te toka i rezultata rasprava u Hrvatskom saboru. Osmo poglavlje knjige naslovljeno *Organizacijski modeli hrvatskog kazališta* nudi pregled organizacijskih modela koji izviru iz prethodno opisanog zakonodavnog okvira stavljajući u fokus nekoliko studija slučaja koje opisuju vrlo konkretne primjere kazališnog djelovanja i načina organiziranja hrvatskih kazališnih umjetnika.

Zaključno poglavlje nije samo sinteza prethodno iznesenih činjenica i spoznaja nego autorica u njemu iznosi konkretne preporuke i strateške ciljeve koji bi, ako se primijene, mogli znatno doprinijeti razvoju kazališne djelatnosti u Republici Hrvatskoj. Iznesene preporuke mogu se, u jednome dijelu, primijeniti i na druga područja kulturne politike što knjigu *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj* čini zanimljivom i za čitatelje koji nisu izravno vezani za područje kazališne umjetnosti. U tome kontekstu, a ako bi

se knjiga preporučila i onima koji nisu detaljno upoznati s načinom funkcioniranja hrvatskoga kazališta, čini se da, uz ponekad doista nevjerovatnu preciznost u opisanju pojedinih događaja, epizoda, pokušaja ili promašaja, kao što su opisane zakonodavne promjene, aktivistički angažmani i slično, u knjizi ipak nedostaje prikaz šireg konteksta iz kojeg izvire mnogi opisani problemi. Za praćenje složenih procesa prikazanih u knjizi nužno je određeno predznanje o cjelovitom sustavu u sklopu kojega djeluje hrvatsko kazalište, iako treba istaknuti kako su mnogi uočeni i dokumentirani problemi zajednički različitim područjima društvenih djelatnosti u Republici Hrvatskoj, što uključuje npr. zdravstvo, školstvo, sustav znanosti i slično.

Najvažnije teme koje su obrađene u knjizi uključuju usporedbu *hrvatske tranzicije s drugim državama, iz čega se mogu iščitati hrvatske specifičnosti te dobre i loše strane* hrvatskog tranzicijskoga modela u kojem je očuvan sustav, nisu izgubljene institucije ni radna mjesta, ali je s druge strane sustav postao petrificiran i puno otporniji na promjene nego u državama koje su provodile radikalnije reforme. Iako knjiga ne nudi ocjenu *hrvatske kulturne tranzicije*, ona zasigurno daje mnoge teme za razmišljanje i pokazuje u kojoj mjeri se odabrani model pokazao neuspješnim u reformi nekih davno postavljenih termina, pojmova i načina funkcioniranja. Knjiga se u svim poglavljima izravno i neizravno bavi pitanjem *trebamo li u Hrvatskoj imati tako normiran zakonodavni okvir ili ne* naglašavajući kako smo se uvijek više bavili tekstovima zakona, a manje njihovom primjenom, što se ne ograničava samo na područje kazališnog zakonodavstva. U tome kontekstu, posebno su zanimljivi primjeri izneseni u osmom poglavlju, u kojima autorica analizira poje-

dine slučajeve nepoštivanja zakona te upozorava na problem nepostojanja sankcija, ali i nedovoljne društvene svijesti o važnosti poštivanja tih istih zakona. Još jedna transverzalna tema koja se analizira kroz gotovo sva poglavlja knjige pitanje je *statusa samostalnih umjetnika te općenito statusa i položaja umjetnika u društvu*, gdje autorica iznosi izrazito zanimljiva promišljanja o ulozi umjetnika u društvu, njihovu položaju, sklonosti ili nesklonosti samoorganiziranju te svijesti ili nesvijesti o potrebi mijenjanja sustava.

Vezano za pozicioniranje ove knjige u širi kontekst istraživanja kulturnih politika u Hrvatskoj, a uzimajući u obzir kako u Europi postoji čak sintagma »hrvatske škole kulturnih politika«, koja se primarno razvila u uvjetima istraživanja koja su pokretana osamdesetih i devedesetih godina za potrebe UNESCO-a i Vijeća Europe, treba istaknuti kako *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj* predstavlja važan doprinos istraživanju hrvatske kulturne politike koji će poslužiti i budućim istraživačima, ali i donositeljima odluka u pronalaženju novih rješenja za postojeće probleme. U istraživanjima kulturnih politika dugo je trajao prijepor između onih koji su zagovarali isključivo znanstveno bavljenje temom i inzistirali na pristupu koji se koristi metodama temeljnih istraživanja te onih koji su tvrdili kako se istraživanja kulturnih politika moraju organizirati tako da budu podloga za donošenje odluka o politikama na temelju činjenica (*evidence-based-policy-making*).

Vjerojatno je jedan od najvećih doprinosa *Kazališne tranzicije u Hrvatskoj* upravo u tome što ne predstavlja samo povijesni i analitički pregled hrvatske kazališne tranzicije, nego je ta knjiga više nego jasan putokaz što bi se trebalo i moglo učiniti da se stanje u hrvatskom kazalištu promijeni i

poboljša. *Kazališna tranzicija u Hrvatskoj* bavi se iznimno aktualnim temama koje u hrvatskoj kulturnoj politici nisu dovoljno istražene. Knjiga je dokument vremena, informativna je, nudi mnoštvo referencija i informacija kako onima koji se bave znanstvenim radom tako i onima koji sudjeluju u kreiranju hrvatske kulturne politike kroz različite oblike javnog angažmana.

• Nina Obuljen Koržinek